

Jizzakh State Pedagogical Institute

**Journal of Preschool
Education**

*The faculty of pre-school
education*

#MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'RGATISHNING ZAMONAVIY USULLARI

G'aniyeva Xayrinso Baxtiyorovna

JDFU Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi,

Narzullayeva Ozoda Abdurasul qizi- talaba

Qurbonnazarova Maftuna Norqo'zi qizi-talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning zamonaviy usullari ko'rsatib o'tilgan bo'lib, hozirgi dunyo tili ingliz tili bo'lib bormoqda, shu bois uni maktabgacha yoshidan boshlash kerak maqola shu haqida ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: chet tili, so'zlar, fonetika, Shexter usuli, O'yin, metodika, multfilmlar, topishmoqlar.

XXI asr taraqqiyoti gullab yashnayotgan davrda zamonaviy ta'lim makonida ta'lim va tarbiyaning o'rni nihoyatli ahamiyatlidir. Hozirgi zamon yoshlari jamiyat taraqqiyotini shakllanishida asosiy poydevor bolib xizmat qiladi. Har tomonlama rivojlangan barkamol shaxsni shakllantirish ta'lim va tarbiyaning asosiy maqsadi. Bunday shaxsni shakllantirishga maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatish o'ziga xos hissa qo'shadi. Chet tilini o'rgatish bolaning shaxsiy rivojlanishini ya'ni zamonaviy dunyodagi ko'p tilli va ko'p ma'daniyatli vaziyatga moslashish uchun uni yangi til dunyosi bilan tanishtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Chet tili nafaqat maktablar va universitetlarda, balki ko'plab qo'shimcha maktabgacha ta'lim muassasalarida ham ta'limning majburiy tarkibiy qismiga aylandi. Jamiyatda chet tiliga bo'lgan talab, bir tomondan, shuningdek, ota-onalar tomonidan til nafaqat zamonaviy insonni tarbiyalashning omili. Agar ancha yil oldin tilni bilish faqat ba'zi sohalar ishlarida talab qilinadigan bo'lsa, endi kamida bittasini o'zlashtirish kerak edi. Yaqin vaqtgacha o'qitish metodikasi bolalarga qaratilgan edi maktab yoshi, endi ota-onalar chet tilini o'rganishni iloji boricha erta boshlashga intilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarni chet tiliga o'rgatishning asosiy maqsadlari: • bolalarda chet tilida boshlang'ich muloqot qobiliyatlarini

shakllantirish; • o'z maqsadlariga erishish, hayotiy aloqa sharoitida fikr va hissiyotlarini ifoda etish uchun chet tilidan foydalanish qobiliyati; • chet tillarini yanada o'rganishga ijobiy munosabat yaratish; • boshqa mamlakatlar hayoti va madaniyatiga qiziqishni uyg'otish. Chet tilini o'zlashtirish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologiyasini hisobga olgan holda aytishimiz mumkinki, ular nutqining fonetikasi va intonatsiyasiga ayniqsa sezgir, shuning uchun ta'lim boshlang'ich bosqichning asosiy vazifasi bolalarda tog'ri tallafuzni shakllantirish bo'lib, unga turli mashqlar va maxsus didaktik mashqlar yordamida erishish mumkin, fonetik eshitishni, shuningdek nutq nafasini rivojlantirish uchun xonadagi o'yinlar asosiy vosita hisoblanadi. Chet tilni o'rganish uchun erta yosh afzalroq bo'lishining yana bir sababi bor. Bolalarni o'qitish - bu maktab o'quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvlar asosida yoshiga mos ijodkorlik mashg'ulotlarni talab qiladi. Maktabgacha yoshda, ingliz tilini o'qitishda, bolalar asta-sekin kommunikativ kompetentsiya asoslarini rivojlantiradilar, bu ingliz tilini o'rganishning dastlabki bosqichida quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi: • fonetik nuqtai nazardan to'g'ri takrorlash qobiliyati inglizcha so'zlar o'qituvchi, ona tili yoki ma'ruzachining orqasida, ya'ni eshitish diqqatini, fonetik eshitish va to'g'ri talaffuzni bosqichma-bosqich shakllantirish; • inglizcha so'z boyligini o'zlashtirish, birlashtirish va faollashtirish; • ma'lum miqdordagi sodda grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish, izchil bayon tuzish. Metodika to'g'ridan-to'g'ri ta'lim tadbirlarini o'tkazish bolalarning til qobiliyatlari tuzilishining yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda qurilishi va ularning rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Chet tilida muloqot motivatsiya va yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Bolada chet tiliga nisbatan ijobiy psixologik munosabatni yaratish kerak va bunday ijobiy motivatsiyani yaratish usuli o'ynashdir. O'yin - bu ham tashkil etish shakli, ham bolalar ma'lum miqdorda to'planadigan darslarni o'tkazish usuli inglizcha so'z boyligi, ko'plab she'rlar, qo'shiqlar, qofiyalarni sanash va boshqalarni o'rganing. Chet tilini o'qitishda o'ynash ta'lim faoliyatiga zid emas, balki u bilan organik ravishda bog'liqdir. O'yin metodikasi xayoliy vaziyatni yaratishga va bola yoki o'qituvchi tomonidan ma'lum bir rolni qabul qilishga asoslangan. Ingliz tilida darslar bolalarga o'yinlar orqali sezgi

a'zolarini individual ishlatgan holada:(visual) korish,(auditory) eshitish, (write) yozish, (read) o'qib berish va (kinaesthetic) amalda xatti harakatlar orqali ijro qilish bilan amalga oshiriladi. Maktabgacha ta'limda ingliz tilini o'rganish "Shexter" usuli "nazariydan amaliyotga" klassik modelga emas, balki teskari, tabiiyroq idrok tizimiga asoslanadi. Bunda bolalarga ona tilimizni o'rgatishimiz juda qulay. Yosh bolalar qanday gapirishni bilmaydilar tarbiyachilar tomonidan kerakli jumlar va nutq qismlarini qurish qoidalarini tushuntirilib didaktik oyinlar orqali ingliz tilini zamonaviy usullarda o'tkazadi. Ingliz tilining ushbu texnikasi uch bosqichdan iborat: birinchisida so'zlar va iboralar, ikkinchisi va uchinchi bosqichda Grammatik va sintaktik tuzilmalaridan foydalanish samaradorligi pedagog psixologlar nuqtai nazaridan enf muvaffaqiyatlilardan biri hisoblanadi. Bu usulning boshidanoq bolalar bilan ingliz tilida ishlashning ma'lum bir uslubini rivojlantirish, muloqotning eng odatiy holatlariga mos keladigan so'zlardan joriy etish kerak. Bunday so'zlar (salomlashish, xayrlashish, qisqa mashqlar, ingliz tilida qabul qilingan xushmuomalalik formulalaridan foydalanish) bolalarga chet tili aloqasini o'rnatishga imkon beradi, ingliz tiliga o'tishni osonlashtiradi, bolalarga dars boshlanganligini, endi darsning ma'lum bir bosqichi o'tishini ko'rsatadi. Metodning muvaffaqiyatli bo'lishining eng muhim sharti bolalarning nutq-fikrlash faoliyatini faollashtirish va ularni chet tili muloqotiga jalb qilishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning o'ziga xos xususiyati shundaki, u shunchaki stolda o'tirib, kitob va daftarlarni varaqlamaydi. Jarayon zerikarli bo'lmasligi kerak va bolalar o'zlari bilimga intilishlari kerak. Bolalar aniq o'ylashadi, hamma narsani so'zma-so'z qabul qiladilar, gapirishadi. Ta'lim shakllari iloji boricha ko'proq leksik birliklarni o'zlashtirishga emas, balki mavzuga qiziqishni tarbiyalashga, bolaning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga va o'z fikrlarini ifoda etishga qodir bo'lishi kerak. Bolalarning ingliz tili alifbosini qo'shiq qilib o'rganishlari shunchaki yodlashdan ko'ra samarali ekanligini ko'rsatish mumkin.

- aqliy va jismoniy harakatlar bilan bo'g'liq bo'lgan o'yinlar; multfilmlar; Bolalar til o'rganish mobaynida multfilmdagi gaplarni tushunma-sada, multfilm qahramonlarining harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga intiladi. Bu esa bolalar uchun qiziq va til o'rganishlari uchun

samarali yo'l.

- rol ijro etish(role play) o'qituvchi biror ma'lumotni, masalan, hayvon yoki qushlarning nomlarini o'rgatayotgan paytda rol orqali ijro etishi yoki bolalarga ijro ettirishi lozim. Misol uchun: bir o'quvchi itning vovillashi, mushukning miyovlashini ko'rsatib bersa, boshqa bir o'quvchi bu tovushlar qaysi hayvonga tegishli ekanligini bilib, uning inglizcha nomini aytishi zarur.

-mavzuga oid muhit; O'qituvchi mavzusiga qarab o'sha muhitni yaratib bera olsa, bolalar tilni yaxshi o'rganishadi. Masalan: traveling, birthday, in the kitchen va boshqalar.]

-imo-ishoralar, yuz ifodalari orqali; O'qituvchi bolaga biror gapni gapirganda yoki buyruq berganda, masalan, bu yoqqa kel(come here), kitobni och(open the book), turing(stand up), doskaga qarang(look at the blackboard) kabi gaplarda imo- ishoralardan foydalansa bolaga tushunarli bo'ladi.

-topishmoqlar; Bolalarda topishmoqlarning javobini topishga qiziqish kuchli. Shuning uchun o'qituvchi topishmoqni ingliz yoki o'zbek tilida aytsada, uning javobini bolalardan ingliz tilida aytishini talab qilishi lozim. Shunda bolalar so'zlarni tez o'rganishadi. Agarda mavzuyimiz "Fruits" bo'lsa biz har xil mevalarni nomlarini o'qitishda avval ularning tovushlaridan foydalanamiz bolalar bunga qattiq e'tibor qaratishadi, va shu zahotiyot apple, pear, quince....deb mevalar nomlarini ayta boshlashadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy tilni o'rgatish ko'proq madaniyatli shaxsni shakillantirishga qaratilgan bo'lib yangi bilimlarni tizimlashtirilgan innovatsion usullar orqali bolalarga yetqazib berish maqsadga muvofiqdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda yoshiga mos ijodiy va didaktik oyinlar va ochiq mashg'ulotlar bilan ularning shaxsiy kamolotini zamonaviy usullar asosida shakillantirish. Ta'limda har bir mashg'ulotning yangicha axborot texnologiyalari va kompyuter qurilmalaridan muvaffaqiyatli foydalanish, ko'rgazmali materiallardan bolalar uchun foydali maxsulotlarni tadbiq qilish va natijasini mustahkamlash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. David A. J, Eggen, P Kauchak. O'qitish usullari. Talabalarning bilim olishini targ'ib qilish [M] 2002.
2. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi.-T.:O'qituvchi,2016 y.
3. Xaydarova Z.S Toshkent shahar yuridik texnikumi umumta'lim fanlar kafedrası o'qituvchisi "Modern methods of teaching English" maqolasi 2021 y. Dekabr.
4. Yo'ldosheva D.A. Kichik yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishning innovatsion usullari. 2022.